Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Muistio

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Vanhempi hallitussihteeri Kosti Honkanen

9.11.2022

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle sotilasajoneuvolaiksi ja laiksi tieliikennelain muuttamisesta

1. Taustaa

Voimassaolevan ajoneuvolain eduskuntakäsittelyn yhteydessä eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta (LiVM 19/2020 vp.) totesi, että oikeustila, jossa sotilasajoneuvoja koskevista poikkeuksista ajoneuvolakiin säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella, ei ole enää perusteltu. Tämän myötä valiokunta edellytti sotilasajoneuvoja koskevan lainsäädännön valmistelun aloittamista poikkihallinnollisesti.

Puolustusministeriö asetti työryhmän valmistelemaan sotilasajoneuvoja koskevaa lainsäädäntöä 16.3.2021. Työryhmän määräaika jatkui 30.6.2022 asti.

Lakiehdotuksen tarkoituksena on saattaa sotilasajoneuvoja koskeva vallinnut oikeustila laintasolle.

2. Sotilasajoneuvolaki

Yleistä

Sotilasajoneuvolaissa säädettäisiin 1 §:n 1 momentin mukaan 1) sotilasajoneuvojen ja niiden yhdistelmien a) luokituksesta, b) rakenteesta, hallintalaitteista, järjestelmistä, komponenteista, erillisistä yksiköistä, osista ja varusteista, c) ympäristöominaisuuksista, d) hyväksymisestä ja rekisteröinnistä sekä e) katsastuksesta.

Pykälän 2 momentin mukaan laissa säädettäisiin myös Puolustusvoimien suorittamista valvontatarkastuksista ja 3 momentin mukaan vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön aluevalvontalain mukaisen luvan perusteella Suomessa olevan kansainvälisen sotilasajoneuvon teknisestä hyväksymisestä ja liikennekelpoisuuden valvonnasta.

Soveltamisalan kannalta keskeinen määritelmä sotilasajoneuvo määriteltäisiin lain 2 §;n 18 kohdassa. Sotilasajoneuvolla tarkoitettaisiin puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseen tarkoitettua, valmistettua tai varustettua ajoneuvoa, joka on merkitty sotilasajoneuvorekisteriin. Muiden Puolustusvoimien ajoneuvojen osalta sovellettaisiin ajoneuvolakia.

Kaikkien Puolustusvoimien ajoneuvojen osalta on syytä korostaa, että Puolustusvoimat on aina vastuussa niiden kunnosta, ne on tarkastettu asianmukaisesti ja että ajoneuvot ovat käyttökelpoisia.

Keskeiset viranomaiset puolustushallinnossa olisivat puolustusministeriö sekä pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto.

Puolustusministeriö näkee, että puolustusministeriössä olisi selvitettävä tarkemmin mahdollisen puolustushallinnon toimialalle perustettavan erillisen tarkastusviranomaisen perustamista. Tarkastusviranomaiseen voitaisiin keskittää kaikki Puolustusvoimien teknistä turvallisuutta koskevat tarkastustehtävät.

Sotilasajoneuvojen luokitus

Sotilasajoneuvoja ei ole mahdollista luokitella vastaavasti kuin ajoneuvolaissa tarkoitettuja ajoneuvoja. Esitetyn 10 §:n 1 momentin mukaan sotilasajoneuvo olisi ajoneuvo, johon sen sotilaallisen käyttötarkoituksen vuoksi sovellettaisiin ajoneuvolaissa säädetyn luokituksen mukaan määräytyvistä teknisistä vaatimuksista poikkeavia teknisiä vaatimuksia. Sotilasajoneuvojen tekniset vaatimukset johtuvat usein esimerkiksi panssaroinnista tai aseistuksesta.

Pykälän 2 momentin mukaan myös ajoneuvolaissa tarkoitettu Puolustusvoimien ajoneuvo voitaisiin luokitella sotilasajoneuvoksi, jos se on välttämätöntä sen erityisen käyttötarkoituksen johdosta. Tilanteissa olisi kyse esimerkiksi sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa käytettävistä ajoneuvoista.

Pykälän 3 momentin mukaan tarkemmat säännökset sotilasajoneuvojen pääluokituksesta annettaisiin puolustusministeriön asetuksella. Pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto antaisi pykälän 4 momentin mukaan tarkemmat määräykset sotilasajoneuvojen alaluokista.

Sotilasajoneuvojen katsastus

Myös sotilasajoneuvojen kohdalla keskeinen kunnon ja asianmukaisuuden valvontakeino on erilaiset katsastukset (*luku 5*). Ehdotus sotilasajoneuvolaiksi sisältäisi useita sotilasajoneuvojen katsastukseen liittyviä säännöksiä. Säännökset vastaavat soveltuvien osin sitä, mitä ajoneuvolaissa on säädetty ajoneuvojen osalta sotilasajoneuvojen erityisluonne huomioon ottaen.

Katsastusten osalta pääesikunnan teknilliselle tarkastusosastolle on esitetty määräyksenantovaltuuksia teknisluonteisista seikoista, kuten katsastusten sisällöstä, mitä katsastuksessa on esitettävä ja missä tapauksissa sotilasajoneuvoa ei ole esitettävä katsastukseen.

Määräysten olisi vastattava soveltuvin osin liikenne- ja viestintävirasto Traficomin vastaavia määräyksiä.

Puolustusvoimien ajoneuvon valvontatarkastus

Lakiehdotuksessa esitetään säädettäväksi nimenomaiset säännökset Puolustusvoimien ajoneuvojen valvontatarkastuksesta (*luku 6*). Valvontatarkastuksen kohteena voisivat olla kaikki Puolustusvoimien ajoneuvot, myös liikenneasioiden rekisteriin rekisteröidyt ajoneuvot. Valvontatarkastuksia voitaisiin tehdä myös yleisellä tiellä, mutta tarkastukset koskisivat ainoastaan Puolustusvoimien ajoneuvoja. Puolustusvoimilla on lähtökohtaisesti tieto siitä, missä Puolustusvoimien ajoneuvot liikkuvat. Lisäksi tarkastuksista ei saisi aiheutua tarpeetonta haittaa muille tienkäyttäjille.

Valvontatarkastuksessa voitaisiin tarkastaa Puolustusvoimien ajoneuvon: 1) kunnon silmämääräisen tarkastuksen ajoneuvon ollessa pysähtyneenä, 2) teknisen kunnon, katsastusten suorittamisen ja muiden säännöstenmukaisuuden osoittavien asiakirjojen tarkastuksen, 3) teknisen kunnon tarkastuksen ja koeajon, 4) kuljettajan, ajajan ja johtajan ajo- ja lepoaikoja koskevien määräysten noudattamista koskevan tarkastuksen, 5) kuljettajan, ajajan ja johtajan ajo-oikeuksien tarkastuksen sekä 6) kuormauksen tarkastuksen.

Esitetyillä säännöksillä ei olisi vaikutusta muiden viranomaisten toimivaltaan tarkastaa myös sotilasajoneuvoja. Kokonaisuudessaan valvontatarkastuksista säätämisen voidaan katsoa selkeyttävän oikeustilaa Puolustusvoimien osalta ja parantavan liikenneturvallisuutta.

Kansainväliset sotilasajoneuvot

Lakiehdotuksen 2 §:n 2 kohdan mukaan kansainvälisellä sotilasajoneuvolla tarkoitettaisiin aluevalvontalain mukaisen luvan perusteella Suomessa olevaa vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön ajoneuvoa, joka täyttää 40 §:ssä säädetyt vaatimukset.

Lakiehdotuksen 40 §:n 1 momentin mukaan Vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön aluevalvontalain mukaisen luvan perusteella Suomessa käyttämän ajoneuvon teknisiin vaatimuksiin, vaatimustenmukaisuuden valvontaa koskeviin tarkastuksiin ja ajokieltoon sovelletaan sotilasajoneuvoja koskevia säännöksiä ja määräyksiä, jollei muualla toisin säädetä tai Suomea sitovista kansainvälisistä velvoitteista muuta johdu.

Pykälän 2 momentin mukaan Pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto suorittaa vaatimustenmukaisuuden arvioinnin ja tunnustaa Suomessa tiellä tai muualla käytettävät kansainväliset sotilasajoneuvot ja niiden yhdistelmät. Kansainvälisen sotilasajoneuvon olisi oltava: 1) asianmukaisesti katsastettu tai tarkastettu lähettäjävaltiossa, 2) lähettäjävaltion toimivaltaisen viranomaisen hyväksymä, 3) turvallinen liikennekäyttöön, 4) rinnasteinen Suomessa käytössä olevien sotilasajoneuvojen luokitukseen ja 5) puolustusministeriön hyväksymien tai Suomea sitovien kansainvälisten tai muiden sotilasstandardien asettamien teknisten vaatimusten mukainen.

Pykälän 3 momentin mukaan puolustusministeriö antaa päätöksen Suomessa hyväksytyistä kansainvälisiä sotilasajoneuvojen teknisiä vaatimuksia koskevista kansainvälisistä sotilasstandardeista.

Puolustusministeriön päätöksen osalta on huomattava, että kyse ei ole sotilasstandardien ratifioinnista tai voimaansaattamisesta. Päätös koskisi käytännössä sitä, mitkä sotilasstandardit ovat hyväksyttyjä Suomessa ja mitä sotilasstandardeja pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto voisi ottaa huomioon määräystenannossaan.

Tässä yhteydessä todettakoon, että puolustusministeriössä valmistellaan parhaillaan NATO-standardien ratifiointiprosessia.

Kansainvälisiä sotilasajoneuvoja koskevien säännösten voidaan katsoa parantavan liikenneturvallisuutta.

3. Laki tieliikennelain muuttamisesta

Tieliikennelakiin tehtäisiin uudesta sotilasajoneuvolaista johtuvat muutokset sekä Puolustusvoimien henkilösuojaustehtävistä ja sotilastiedustelusta johtuvia muutoksia.

Sotilasajoneuvolaki otettaisiin huomioon tieliikennelain ajoneuvoja koskevassa määritelmässä sekä tieliikennelain 89 §:ssä. Puolustusvoimien hälytysajoneuvot huomioitaisiin lain 156 §:ssä.

Puolustusvoimien henkilösuojaustehtävässä on kyse puolustusvoimista annetun lain 18 a §:n mukaan puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvien, puolustusvoimien vieraana olevan vieraan valtion sotilasjohtoon kuuluvien tai kansainvälistä järjestöä edustavien erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuuden suojaamisesta.

Sotilastiedustelusta annetussa laissa säädetään tiedustelumenetelmistä, kuten suunnitelmallisesta tarkkailusta, mikä voi edellyttää liikennesäännöistä poikkeamista.

Kummassakin edellä mainitussa tapauksessa kyse on vastaavista oikeuksista, mitä poliisilla ja suojelupoliisilla on vastaavissa tilanteissa.

4. Vaikutukset

Esityksen vaikutukset kohdistuvat ensisijaisesti Puolustusvoimiin. Aiempaa tarkemmin säädetyt tehtävät edellyttävät yhden uuden viran perustamista pääesikunnan teknilliselle tarkastusosastolle.

Lisäksi esityksen voidaan katsoa selkeyttävän Puolustusvoimien ja Liikenne- ja viestintävirasto Traficomin välistä tehtävänjakoa.

5. Lausuntopalaute

Hallituksen esityksen luonnos oli lausuntokierroksella 23.6. - 4.8.2022. Lausunnonantajista liikenne- ja viestintäministeriöllä, oikeusministeriöllä ja SKAL:lla ei ollut lausuttavaa.

Puolustusministeriöstä esitettiin huomioita ohjaukseen ja valvontaan, sisäministeriö kiinnitti huomiota valvontatarkastusten järjestämiseen ja aliupseeriliitto siihen, että myös sotilaspoliiseja voisi käyttää valvontatarkastusten käytännön järjestelyissä. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom sekä pääesikunta kiinnittivät huomiota teknisluonteisiin seikkoihin. Yksityishenkilöltä saadussa lausunnossa kiinnitettiin huomiota poikkeusoloihin ja ajoneuvojen otto-oikeuteen poikkeusoloissa.

Aliupseeriliiton ja yksityishenkilön lausuntoa lukuun ottamatta lausunnoissa esiintuodut seikat otettiin huomioon hallituksen esityksen jatkovalmistelussa.

6. Voimaantulo

Lakiehdotukset esitetään tulemaan voimaan kevään 2023 aikana. Sotilasajoneuvolain voimaantulo olisi sovitettava yhteen ajoneuvolain muuttamista koskevan hallituksen esityksen kanssa.